

Ewa Janiszewska

Architektura sakralna w rejencji poznańskiej Wielkiego Księstwa Poznańskiego w pierwszej połowie XIX w.

Streszczenie

Przedmiotem rozprawy jest sakralne budownictwo na terenie rejencji poznańskiej będącej wówczas częścią Prus (48 kościołów, w tym 13 protestanckich i 35 katolickich). Zostało ono ukazane na tle złożonych stosunków narodowościowych, politycznych i wyznaniowych. W pracy zarysowano relacje zachodzące między budowlami obu wyznań i zaproponowano odczytanie ich znaczeń. Badania dowiodły, że ważną rolę odegrali zleceniodawcy i architekci. Ton budownictwu nadawał rząd pruski, sprawujący patronat w całości nad budownictwem ewangelickim i w niewielkiej części nad katolickim. Administracja pruska traktowała architekturę jako narzędzie do unifikacji nowych prowincji i propaństwowej propagandy. Znacząca była w tym zakresie rola Fryderyka Wilhelma III i Fryderyka Wilhelma IV oraz Karla Friedricha Schinkla. W opozycji do działań rządu rozwijał się równoległy patronat katolicki. Sprawowała go patriotycznie nastawiona polska arystokracja, bogata szlachta i duchowieństwo. Szczególną rolę odegrał hrabia Edward Raczyński, zaangażowany finansowo i organizacyjnie w wiele realizacji. Sytuacja w rejencji poznańskiej w porównaniu z innymi prowincjami państwa pruskiego była wyjątkowa. Porównanie z budowlami sakralnymi tych regionów dowodzi też oryginalności dzieł z obszaru rejencji wyrażającej się swobodą wobec narzuconych wzorców. Powstałe tu, niedoceniane do tej pory w większości obiekty, prezentują wysoką klasę artystyczną i wiążą się z głównymi nurtami w architekturze sakralnej ówczesnej Europy. Dysertacja przywraca architekturze sakralnej rejencji poznańskiej właściwe miejsce.